

“Education for knowledge, science and culture” –Shikshanmaharshi Dr. Bapuji Salunkhe

Vivekanand College, Kolhapur (Empowered Autonomous)

Department of Political Science

Teacher – Asst. Prof. Ajay P. Patil

B.A. PART I

INTRODUCTION TO POLITICAL SCIENCE

MODULE 4 - BASIC CONCEPTS

1) JUSTICE - MEANING AND DEFINITIONS, TYPES, JOHN RAWLS' THEORY OF JUSTICE

2) RIGHTS - MEANING AND CHARACTERISTICS, TYPES, CONCEPT OF GROUP RIGHTS

Justice / न्याय

न्याय (Justice) हा शब्द जस (Jus) किंवा जंगेर (Jungere) या लॅटिन शब्दापासून निर्माण झालेला आहे. त्याचा अर्थ जोडणे, परस्परसमंध किंवा समन्वय साधने असा होतो.

न्याय हा शब्द 'नी' - 'नय' या संस्कृत धातूपासून निर्माण झालेला आहे. नी म्हणजे नेणे(विषयाकडे). जो विषयाकडे नेतो तो न्याय होय.

राज्यात मानवी संबंधाची योग्य व्यवस्था करण्यासाठी 'न्याय' तत्व आवश्यक असते. -
अर्नेस्ट बार्कर

प्रत्येक व्यक्तीला त्याच्या प्रतिष्ठेप्रमाणे दिला जाणार दर्जा म्हणजे न्याय. अरिस्टोटल

Types of Justice / न्यायाचे प्रकार

राजकीय न्याय

सामाजिक न्याय

आर्थिक न्याय

Rights / हक्क

व्यक्तीला आपल्या कुवतीनुसार सर्वांगीण विकास घडवून आणण्याचे समाधान मिळेल अशी सामाजिक परिस्थिती असणे यास अधिकार असे म्हणतात. - प्रा. लास्की

हक्काची वैशिष्ट्ये:-

- हक्कांची निर्मिती समाजात होऊ शकते.
- व्यक्तिविकासासाठी हक्कांची निर्मिती केली जाते.
- हक्कांना, अधिकारांना राज्याकडून कायदेशीर मान्यता मिळते.
- व्यक्तीला हक्कांबरोबरच कर्तव्याचे पालन करावे लागते.
- अधिकार हे परिस्थिती आणि कालमानानुसार भिन्न स्वरूपाचे असतात.
- हक्क हे स्पष्ट, निश्चित असतात.
- व्यक्तीच्या हक्कावर काही प्रमाणात मर्यादा, बंधने घातली जातात.
- हक्क हे विकासवादी असतात.

कायदेशीर हक्क

नागरी (सामाजिक) हक्क

१. जीविताचा हक्क
२. संपत्तीचा हक्क
३. स्वातंत्र्याचा हक्क
४. आचार, उच्चार, विचार यांविषयीचा हक्क
५. धार्मिक हक्क
६. संचार - स्वातंत्र्याचा हक्क
७. कौटुंबिक जीवनाचा हक्क
८. शैक्षणिक हक्क
९. संघटना स्थापण्याचा हक्क
१०. करार करण्याचा हक्क

राजकीय हक्क

१. मतदानाचा हक्क
२. निवडणूक लढविण्याचा हक्क
३. सार्वजनिक पदप्राप्तीचा हक्क
४. शासनाला प्रतिकार करण्याचा हक्क
५. अर्ज करण्याचा हक्क
६. प्रतिकाराचा हक्क

